

УДК 070:82-92(477)''1920/30'':316.356.4

ОБРАЗ УКРАЇНИ В ПУБЛІЦИСТИЦІ 20–30 РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ: НАЦІОСОФСЬКИЙ ВИМІР

КОЛКУТИНА Вікторія,

д-р філол. наук, доц.;

Національний університет «Одеська юридична академія», вул. Фонтанська дорога, 23, м. Одеса, 65009, Україна, e-mail: kolkutinav@ukr.net

У статті осмислюється образ України у контексті націєтворчих змін в Україні у перших десятиліттях ХХ століття на матеріалі літературної есеїстики Дмитра Донцова. Тема актуальна з огляду на окремі спостереження авторів постколоніального періоду щодо націософського трактування публіцистики 20-30 років ХХ століття.

У результаті роботи визначено: образи вибудовують певну структуру основопонять, що дозволяє апробувати і вивчити екзистенційні модуси, які руйнують або, навпаки, оновлюють, змінюють національне співіснування. Відчуження, розлука, самотність, байдужість, прихилення, уникнення, приниження, – це дефективні негативні модуси, яким протиставлені позитивні, авторські літературні модуси національно-визвольної боротьби (лихо, віра, воля, покаєння, іронія, слава, мрія, земля, сонце, доля, хата, море). Вони між собою дотичні й утворюють колективний тип українського тут-буття й України загалом.

Ключові слова: публіцистика, образ України, націософський аспект.

THE IMAGE OF UKRAINE IN JOURNALISM IN 20-30 YEARS OF THE XX CENTURY: THE NATIONAL DIMENSION

The article describes the image of Ukraine in the context of nation-building changes in Ukraine in the first decades of the twentieth century on the material of literary essay Dmitry Dontsov. The topic is relevant in view of the special researches of the authors of the post-colonial period regarding the national philosophical interpretation of journalism in the 20-30 years of the twentieth century.

As a result of the work, it was determined that characters build a certain structure of foundations, which allows to test and study existential modes that destroy or, conversely, update, change the national coexistence. Alienation, separation, loneliness, indifference, tolerance, avoidance, humiliation are defective negative modes, which are opposed by the positive, author's literary modes of national liberation struggle (disaster, faith, will, repentance, irony, glory, dream, earth, sun, share, hut, sea). They are allied and form a collective type of Ukrainian current existence and Ukraine in general.

Key words: journalism, the image of Ukraine, the national philosophical aspect.

Вступ. Процес націєтворення в Україні у перших десятиліттях ХХ століття ви-творився на ґрунті громадсько-політичних, історичних, суспільних, культурологічних та особистісних чинників, проте його конструктивними імпульсами були ментально-безвольна роздвоєна психологія українського руху та ідейна вичерпність і нежиттєздатність існуючих на той час політичних доктрин (лібералізм, соціалізм, націонал-демократизм тощо). Протистояти цим ментальним комплексам й ідеологічним стереотипам міг відновлюючий, регенеративний провід – націоналізм, що базувався на жертвовному патріотизмові, відповідальності індивіда за долю нації, жертвовності в ім'я волі й самостійності, піднесення інтересів загалу над власними, ірраціоналізмові, згуртованості навколо націєзахисної ідеї, спрямованої на державне самоутвердження в умовах виживання підневільної нації.

При цьому варто враховувати кілька сутнісних рис націоналізму. Передусім, «коріння, походження, генезис націоналізму – в історичному досвіді народу, а не в

соціологічних теоріях» [1, с. 116]. Це структуроване поняття нам важливо експлікувати на визначальних для інтерпретації філософському та ідейно-концептуальному рівнях: «На філософському рівні – це світоглядна система, в якій онтологічно нація розглядається як найвищий природний ступінь організації людської спільноти, а соціологічно – як суб'єкт та рушійна сила історії». А на ідейно-концептуальному рівні – це «ідеологія національного життя», «кожен зі структурних елементів якої підпорядкований реалізації національної ідеї і спрямований на забезпечення виживання, відтворення та розвитку нації в конкретних умовах дійсності», а також «ідеологія національно-визвольної боротьби, національного державотворення чи національно-державного функціонування, яка побудована на приматі національної ідеї в житті народу» [1, с. 117].

Серед найяскравіших публіцистів, які у своїй творчості тонко і пророче розкрили образ України був політичний філософ, громадсько-політичний діяч, есеїст, редактор, видавець, літературний критик Дмитро Донцов. Процес націостворення відбувався у смертельних для нації культурно-історичних обставинах, тому «поява Дмитра Донцова в українській політиці і культурі початку ХХ ст., – зазначає О. Баган, – була настільки несподіваною, наскільки й потрібною. (...) Дві глобальні фатальні ознаки тяжіли тоді над українським рухом: він був ментально надламаний психологією безвольного, роздвоєного малоросійства... і він був ідейно обеззброєний інтернаціоналістськими доктринами лібералізму та соціалізму» [2, с. 23–24].

Мета статті – у націософському аспекті протрактувати образ України у публіцистиці Дмитра Донцова. Доречно, на наш погляд, звернутися тут до думки В. Здорогеви: «образ у публіцистиці може і нерідко виконує важливішу, пізнавальну, гносеологічну функцію. У цьому випадку знайдений автором образ дозволяє глибше осягнути саму сутність явища, політичного, економічного, соціальнополітичного, яку важко, у всякому разі лаконічно, виразити за допомогою описів і визначень» [3].

Завдання роботи: розкрити суть екзистенційного осягання образу України в рецепції публіциста на матеріалі шевченкознавчих статей есеїста; детально охарактеризувати національний та імперський типи наявності образу України у публіцистиці Д. Донцова; простежити риси новаторства його націософської концепції.

Методи дослідження. При вирішенні поставлених завдань домінантним, наскрізним методом стала герменевтика (передусім метод націософської (націоекзистенціальної) інтерпретації). У ході залучення цього методу були виявлені основні сегменти, котрі формують масштабний образ України у шевченкознавчих студіях публіциста. Націоналістична інтерпретація у суті своїй націологічна (націософська), але водночас й літературознавча з типовим для такого типу досвідів переважанням когерентно-смислового рівня пізнання й оцінки над формально-естетичним, що дозволило нам вивчити надзвичайно широкий діапазон модифікацій цього образу. Використовуючи цей метод, перед нами відкрилась перспектива змоделювати образ Шевченкового світу в рецепції публіциста.

Розуміння й тлумачення творчості Т. Г. Шевченка Дмитром Донцовим засновані на «новому стилеві мислення» (О. Баган), в онтологічному вимірі інтегровані в українській національний духовний простір, а метод герменевтики надав можливість чітко зафіксувати ті провідні націософські маркери, які живлять дослідницьку свідомість публіциста, орієнтують її на значення, істоту, сутність, сенс, у класичній термінології ще – «дух» твору чи творчості. Недаремно стисло і водночас чітко Д. Донцов про це говорить у повоєнному «Листі до голови МУР-у У. Самчука», осмислюючи сутність літературної критики вісниківців: «Для мене це (*бути літературним критиком*. – В. К.) значить – відкривати дух, яким натхнута творчість письменника, відкривати те, що він хотів сказати в пориві творчості нам» [4, с. 297]. Характерний нюанс. Донцову йдеться не стільки про першорядність відкриття форми і змісту твору чи творчості (того, «як» і «що» сказав твором автор), а про найглибші, часто не-

усвідомлені інтенції, значеннєві пласти – про сенс чи смисл (те, що «хотів сказати»). Таким чином, наш механізм дослідження передбачає осмислення літературознавчої інтердисциплінарної методології тлумачення власне самого Д. Донцова як дослідника творчості Кобзаря в контексті найболючих проблем як 20-30 років ХХ століття, так і ... сьогодення.

Результати й обговорення. Д. Донцов насамперед політичний філософ, і тому публіцистика стає для нього основним способом пізнання культурних, у тому числі літературних феноменів та закономірностей, що прямо впливають на політичне буття нації. А цей підхід виражений не академічно, а есеїстично, з переважанням образних та інтуїтивних моментів.

Уже в ранніх есеях («Шевченко і патріоти» (1911), «Компактна більшість і Шевченко» (1914), «Шевченко і наша генерація» (1916)) та написаних пізніше, у вісниківський період («В мартівську річницю» (1925 р.), «Пам'яті великого вигнанця» (1926 р.), «Спростачений Прометей» (1929 р.), «Козак із мільона свинопасів» (1935 р.), «Шевченко і Драгоманов» (1938)), Д. Донцов звертає увагу своїми нешаблонними оцінками щодо Т. Шевченка, наголошуючи на його політичних, націотворчих та націотворчих сенсах як «великого бунтаря», «поета-сучасника», говорячи про «протест проти національного гніту», про «повну бунту, зненависти і притлумленого пориву мову», «цілість натури», «непогамовний дух, що бридився всякими компромісами», «ненависть до Москви... як категоричний імператив нації».

На думку публіциста, у центрі світоглядних зацікавлень Т. Шевченка – екзистенційне осягання образу України. Саме цей аспект Д. Донцов проаналізував всебічно. Створений Т. Шевченком масштабний образ України він позначає як цілість, окреслює образи України-юрби. Зображені сутнісні ознаки України як «свого» притулку, як місця «свого» проживання можуть зникнути і замість власного осередку, вибореного дорогою ціною, конгломерату національної істини і свободи, з'явиться натовп, нищівний і мізерний, імперський і абсолютно відірваний від національних коренів, традицій, отого «свого», питомо українського проживання. Про той момент і говорить Д. Донцов. Тут маркерами кризової ситуації у країні виступають прозріння, спалах, експресивний вибух, яким публіцист апелює насамперед до національно свідомих українців і відвертих «рабів», «слуг чужинців», «деспотів», «шашелів».

На наш погляд, герменевтично виокремлюється, хоч конкретно есеїстом не називається, екзистенція державності, яка утворює, формує мегаобраз, мегакартину різнопланової України. Якщо це країна Святого Петра, Івана Гуса, Івана Мазепи, великого месника, то актуалізується політичний модус тут-буття народу у смислі виборювання *правди* у значенні свого «погляду на світ», власної філософії життя; у смислі сили як захисного, визвольного атрибуту; у розумінні волі як найвищої онтологічно-націоналістичної стратегії розвитку й відродження держави.

У цьому ракурсі державність національна – це політична свідомість, на кшталт світогляду Т. Шевченка, онтологічно козацький, порятунок незалежності, осередок істини й істинності, що знаходить своє відображення в прихованому образі *прозріння* або осяяння, котре неминуче тут-буде внаслідок масштабної апокаліптичної катастрофи, візійно описаної Д. Донцовим. Інший тип присутності держави – антинаціональний, коли панують імперські «раби», «слуги чужинців», «деспоти», «шашелі».

Так, у статті «Козак із мільона свинопасів» Д. Донцов цитує, не називаючи низку таких творів Кобзаря «Хіба самому написати...», «І день іде, і ніч іде», «Великий льох», «І мертвим, і живим...», «Слава», «Колись дурною головою...», «Думи мої, думи мої, лихо мені з вами», «Минають дні...», «Варнак», «Гайдамаки», «О думи мої! о славо злая», «Сон» («Гори мої високії»), «Як маю я журитися», «Сон» (комедія), «О люди! люди небораки!», «Бували війни й військові свари». Такий спосіб аналізу поезії Т. Шевченка зумовлений жанровою особливістю есеїстики й пу-

бліцистики, що передбачає використання засобів ораторського мовлення, патетику, асоціативність. Дослідник, на наш погляд, більш інтуїтивно (але не хаотично) обрав ті твори Т. Шевченка, тематика яких якнайкраще сприятиме моделюванню свідомості пересічних українців.

А в розвідці «Спростачений Прометей» ідеологічно-естетичні погляди Д. Донцова оберталися навколо образу України – наскрізної домінанти у спадщині поета.

Цей образ репрезентований надзвичайно широким спектром модифікацій. Він виступає найбільш значущим, знаковим кодом його літературно-ідеологічної системи. Україна завжди (навіть спорадично) присутня в усіх шевченкознавчих студіях Д. Донцова. Україна – це поліструктурний та полісемантичний художній простір, об'єкт постійного інтересу дослідника. Цей образ часто «розчиняється» в метатексті статті, функціонує на різних рівнях – окремого мотиву, мікросюжету, візії або просто географічного простору, має символічне навантаження. У статті весь час саркастично наголошується, що є *Україна – країна гайдамаків* (героїв-лицарів), і є – *Малоросія* (країна героїв-«свинопасів»), є *малоросійський «хвильм»* (*курсив наш. – В.К.*) та малоросійський менталітет – «рідне провансальство» [5, с. 85], якого треба позбутися.

Цілком очевидно, що у праці «Спростачений Прометей» з дещо незвичного для реципієнта жанрового ракурсу герменевтично вичерпно окреслена діакронія розуміння України у значенні батьківщини як фундаментального екзистенціалу, що декодується у вироблену раніше й апробовану Д. Донцовим систему буттєво-історичного мислення, реалізованого і в образах розритої могили, «вершника та мстителя» як символу занепаду/відродження козацької нації; і в модусі відновлення «закутого», «спростаченого» Прометея у єдиновірний варіант – «визвольного»; і загалом, у трактуванні кінострічки «Тарас Шевченко» як виразно означеного цілісного національно-герменевтичного імперативу, скерованого на історіософський огляд України як неподільного національного сущого, особливо загостреного в кризові періоди національного підневільного існування. Обурюючись, що в кінострічці з поета зробили «примітивного гайдамаку», Д. Донцов детально роз'яснює: «Підкреслено тільки національно-соціальний момент, поминено момент національно-політичний. Кляса проти кляси, не нарід проти народу. Україна в фільмі щезає, лишається тільки – село. І то пасивне, до того пасивне, що майже симпатизувати починаєш з звеличеною світським сценарієм великою Росією» [5, с. 83].

Екранний або ж літературний Шевченко, у рецепції Д. Донцова, прагне з'ясувати фундаментальні для будь-якої національної спільноти питання, відповідь на які уможливить усвідомлення українства як нації, що розвивається у категоріях захисту, державності, історичності: «хто ми?» – «розтоптані на дорозі робаки» чи з «шляхетних джерел» національного мислення; «що сповідуємо?» – «рідне провансальство» чи героїчний поступ; «чий сини?» – «героя пантоміми» чи національного велетня; «що залишимо нащадкам?» – Україну гайдамаків чи Малоросію; «який взірець оберемо?» – «фотографований театр» чи «Визвольний Прометей»; «за що закуті?» – за «мудрість свою» чи вподобання чужого?

Загалом публіцистові в численних шевченкознавчих студіях вдалося змоделювати образ Шевченкового світу, а творчість поета розглянути як монументальну єдність, невід'ємно пов'язану з його націоцентричним світоглядом. П. Іванишин слушно підкреслив: Д. Донцов «фактично [...] зумів досягти значною мірою того, що свого часу на базовому онтологічному рівні зробив для України Т. Шевченко, – стати голосом національної совісті [...] творцем національної візії...» [6, с. 53]. А Т. Мейзерська розширює цю думку, наголошуючи на тому, що: «уява Шевченка постійно творить маргінальний світ – світ між богом і людьми, поет переміщує себе у сакральний світ, де молиться, у профанному соціумі його молитва перетворюється у Слово, у творчість» [7, с. 14].

Закорінення людини в батьківщину, як у ґрунт [8], передбачає усвідомлення екзистенції волі як завжди національної, недвозначної категорії, котра має універсальне значення, виражена неприховано і в тандемі з правдою являє собою сукупний цілісний образ «правди-волі», – щось більше лише за правду, щось сильніше тільки за волю. Така об'ємність дає змогу по-філософськи збагнути феномен української літературної герменевтики і на прикладі шевченкознавчих студій осягнути її глибокий національний сенс. У тому специфіка людини національної – вона осягається не просто приналежністю до нації, а національною ідентифікацією в категоріях правди, волі і «правди-волі», котрі уподібнюють особистість до українця лицарсько-проповідницького зразка. «Правда-воля» стає оцінним мірилом, високою ознакою української національної людини, сегментом, який позиціонує і продукує характер, світогляд, майбутнє не тільки окремого українця, а й цілої української нації. При цьому відбувається важливий концептуальний перехід художнього «Я» в художнє «Ми» у Т. Шевченка – «правда-воля» сприяє перетворенню-переходу тут-буття особистості шляхом збройного протистояння («гарцювання») в образ-буття нації, незалежної і вільної.

Художня модифікація образу України у публіцистичних студіях дає можливість Д. Донцову не тільки виявити ті чи ті націософські концепти, а й розкрити діахронний зріз української історіософії, осмислити причини її тягlostі, викрити анемічний дух «санчопанс» в літературі й житті, проголосити такі національні цінності, як шляхетність, мужність, індивідуалізм. Свої ідеї і думки дослідник викладав опосередковано, у контексті популярних наприкінці 20-х років ХХ ст. різних форм культури, зокрема, зіставив динаміку розвитку, вади або хиби художньої літератури та кіномистецтва, влучно використавши образну систему, вдаючись «.. до своєрідного поєднання логічно-абстрактного і конкретно-образного мислення, впливаючи на розум і почуття людини, стимулюючи її певні вчинки, соціальну активність» [9, с. 223].

У шевченкознавчих есеях «Компактна більшість і Шевченко», «Шевченко і наша генерація», «Козак із мільона свинопасів», «Пам'яті великого вигнанця» сконцентровано уявлення есеїста про бездержавну реальність, протиставлену героїчному минулому.

Образ України у публіцистиці Д. Донцова яскраво окреслено через два основні типи наявності: національний та імперський.

Національний тип чітко усвідомлює свою місію, означає своє призначення – турбота, відповідальність, заступництво, оборона й охорона українського тут-буття. Часто позитивний, зразковий персонаж, виразно український, «шевченківський», – це людина козацька, наділена лицарськими чеснотами, піклувальник і герой, що чітко усвідомлює потребу буття-на-сторозжі-нації. Ним виступає як простий козак, так і духовний провідник, ватажок, глашатай і безкомпромисний виразник національної ідеї. Індивідуалізовані й узагальнені, окреслені випукло чи деталізовані, вони просякнуті волею до боротьби, бо живуть тією боротьбою, і збройне протистояння стає для них основою національного суцього. Переважно це художньо оживлені героїчні характери або суголосні їм образи духовно присутніх, завжди живих митців, наприклад, того ж Т. Шевченка.

Зокрема, Д. Донцов аксіологічно окреслив характер лицарів. Оцінюючи легендарних історичних осіб, він трактував їх як ідеальних героїв, такими, якими їх бачив Т. Шевченко. У ранніх романтичних поемах Кобзаря історичні образи Івана Підкови, Тараса Трясила або гайдамаків не лише ідеалізовані, а й романтизовані. Таким чином, моделюється й вивчається історичний тип – сукупність історичних персонажів у поемах Т. Шевченка, наділених шляхетністю, жаданням слави, бунтом проти нікчемності, аристократизмом і благородством. Наприклад, в інтерпретації Д. Донцова Іван Підкова – зразок «людини з окремою, не плебейською, філософією життя, верстви людей благородних» [10, с. 370].

Козацьке минуле дає ключ ранньому Т. Шевченку (в націософській рецепції Д. Донцова) до зіставлення основних історіософських та культурологічних аспектів доби: джерела й специфіки національного духу, перспективи розвитку української держави як національної спільноти. Ідеалізація козаччини – це своєрідний літературний прийом, який застосував Т. Шевченко для того, щоб крізь призму героїчного минулого репрезентувати бездіяльну, пасивну, інертну сучасність і спроектувати майбутнє (як приклад ідеального розвитку українського життя). Імовірно, тому Івана Підкову зображено типовим ватажком, дещо узагальненим, бо в тексті поеми він не відрізнявся від портретів сотні інших гетьманів («люлька», «чорні вуса», «чуприна»). Подібний мінімалізм дав підставу Д. Донцову означити у творчості Т. Шевченка постаті козацьких лідерів не індивідуалізовано, створити й оприлюднити типологію історичних постатей.

Вивчені філософом типи Шевченківських героїв переконують, що світоглядне накопичення ціннісних орієнтацій екзистенційно репрезентують «шевченківську людину», українця, що конкретизується у підтипи «простого козака» і «козака-лицаря». Вони можуть різнитися індивідуальними рисами, зовнішніми ознаками, проте завжди національно присутні, дієві захисники національної справи, конституують життєтворчу, буттєву рису радості як боротьби, представляють козацьке «Я-буття», одухотворені визвольними мотивами й сподіваннями.

От так відтворена Т. Шевченком козацька маса («хлоп'ята», «запорожці», «панове-молодці» [11, с. 26]) як єдиний монументальний цілісний образ, який уособлює колективного героя, виступає символом ідеальної спільноти, що характеризується завзятістю, войовничим духом, бунтівною вдачею, безмежною відвагою та довірою до ватажка. Їм властива самопожертва, адже у поемі «Іван Підкова» відважні, відчайдушні запорожці, що, йдучи за отаманом, не злякались розбурханого моря і ладні померти за своїм життям.

Імперський тип охоплює два підтипи: імперська людина-пан або імперська людина-раб. Вільш виразне і явне національне означування останнього підтипу можна спостерегти, коли Д. Донцов розмірковує над причинами зради, золотосерединності, відступництва. Вони духовно чужі до національного суцього, зіпсовані співбуттєво-іншою імперською ідеєю, спустошені, корисливі, далекі від активістичного світогляду, очевидно, чітко усвідомлюють свою ницість, бо прислужливо запобігають сіяти німцєві картопельку на рідній землі, «годять», «пищать», «гнуться», «похиляються» чужинцєві, перетворюючись врешті-решт на тип національних «байстрюків», духовних перекрутів та калік, буттєво-інших для власного народу: «байстрюки Катерини», «мільони свинопасів», поштові гречкосії не скородили більше списками татарські ребра, лише бороною землю і спокійно садили картопельку [...]. Його покоління не збиралось рушити підпорами світа, приймало світ таким, яким він був, бо нічого не могли протиставити йому їх порожні душі» [12, с. 58].

Якісна зміна, процес переходу, переродження, оновлення публіциста цікавив завжди, і в його шевченкознавчих студіях йдеться не тільки про трансфузію, а, як бачимо, й про процес зворотній – деградацію, деформацію світогляду людей, що не бажать знати, що то таке – боротися. В онтологічних глибинах державного занепаду зродилася їх ціла низка як у широкому значенні – «раби», «слуги чужинців», «деспоти», «шашелі», так і більш конкретизовані – автори «спростаченого Прометєя». Для Т. Шевченка як національного велетня, в інтерпретації Д. Донцова, ситуація подвійно трагічна: окрім національної вихолощеності, зрадливості, хамелеонства, байдужості, безтурботності і бездушності вони ще окріпли у кількісному складі, бо їх мільйони, ціла юрба. Це імперська людина-раб, колишня українська, якої без ліку – сформувалась «численна порода», вже зі викристалізованим і вишколеним світовідчуттям, – що набуває загрозливих обертів для національного суцього, бо вбиває національну присутність, свідомо й цілеспрямовано перетворює національне спів-

буття на вихолощену, покинуту Малоросію, а не Україну, країну «фотографованого театру», де «чорт-ма людей». Унаслідок таких дій Україна як історичне тут-буття, як простір для національного співіснування, як візія надіндивідуальної та індивідуальної присутності онтогерменевтично зникає, заступаючись пануванню маргіналізованих антинаціональних «людей».

Імперська людина-раб світоглядно небезпечніша за антинаціональної людини-пана, чужинця, котрий апріорі деформує християнську духовність, вікуваючи не у своїй країні як визискувач. Цей тип антинаціональної присутності увиразнює сутність українського тут-буття, а саме виокремлює екзистенційний простір для українця, який проживає на власній землі, піклується про національне тут-буття, формує національний світ як виразно історичний, буттєвий, справжній. Усілякими способами імперська людина-пан намагається розірвати, розімкнути природне, завжди-присутнє істинне духовно суще, проте ані господарювання на українській землі, ані загарбницькі підкорювальні дії не зіпсували, не змінили, не знищили національні сенси, націєтворчі джерела, іманентне національно-екзистенційне мислення свідомого українця. Це збірні і, разом з тим, динамічні персонажі, які репрезентують авторський задум: втілюють риси простих, керованих, пересічних людей, котрі разом й окремо – або обмежено-примітивні, або антинаціональні (малоросійські), не спроможні досягнути величі загальнонаціональної справи, а їх мирний тип смиренного, спокійного існування чи прислужництва окупантам екзистенційно перетворює їх на антисуспільну людину, не господаря своєї долі на власній землі.

У статті «Козак із мільона свинопасів» козацький загал протиставлено іншому скупченню – масі з рабською свідомістю, припускаючи, що й вони «знали бунт»: «Бунт знали і раби. Але вони бунтувалися “за маслак смердячий”, за “чорний передріл”, за “економічний добробут”. Шевченкові сей словник чужий» [13, с. 157].

Вищевказані образи в літературній есеїстиці Д. Донцова вибудовують певну структуру основопонять, що дозволяє апробувати і вивчити екзистенційні модуси, які руйнують або, навпаки, оновлюють, змінюють національне співіснування. Відчуження, розлука, самотність, байдужість, прихилення, уникнення, приниження, – це дефективні негативні модуси, яким протиставлені позитивні, авторські літературні маркери національно-визвольної боротьби (лихо, віра, воля, покаєння, іронія, слава, мрія, земля, сонце, доля, хата, море). Вони між собою дотичні й утворюють колективний тип українського тут-буття, підтверджують національно-екзистенційний вимір герменевтики публіциста і фокусуються на основних домінантах його есеїстики: національна ідея, Україна, батьківщина (може витлумачуватися більш детально, наприклад, як поле бою), мистецтво, незалежна держава.

Висновки та перспективи. Як бачимо, на основі практики витлумачення модусів людського існування есеїст розгортає широкомасштабну феєрію сплюндрованого тут-буття українців, у якому винні вони ж самі. Видовища страшної катастрофи, пекла, апокаліптична поетика і символіка, наче спалах, швидко множать духовне, а, отже національне спустошення. Донцовське узагальнення Шевченківської картини світу – це заклик повернутися до власної національної самості, бо дні і ночі «минають», зникнуть і погрозливі постаті І. Підкови, Т. Трясила, й Україна полине у невідворотне духовно-історичне провалля. Тому візійно відтворені есеїстом екзистенційні образи Шевченкової світобудови передані не тільки з метою «врятувати» поета, – це поштовх до порятунку нації, тієї духовної спільноти, об’єднаної волелюбними прагненнями й сподіваннями, це роздуми над спасінням священного, божественного, протиімперського існування. У тому полягає націєтворча ідея публіциста, найпотужніше й найнаочніше викладена не тільки у шевченкознавчих публіцистичних працях, а в інших розвідках.

Очевидно, що, начебто з першого погляду, достатньо апробована тема України, котра знаходить своє найяскравіше вираження у творчості як українських, так і

світових публіцистів, реалізується абсолютно по-новому в доробку Дмитра Донцова. По-новому і по-сучасному, з огляду на потребу активнішого залучення націоналістичної спадщини Д. Донцова в сучасну гуманітаристику, з метою протидії націоналістичним стратегіям і практикам культурного імперіалізму та космополітизму, зокрема в контексті російсько-української війни.

1. Іванишин В. Нація. Держава. Націоналізм. – Дрогобич: Відродження, 1992. – 227 с.
 2. Баган О. Поміж містикою і політикою (Дмитро Донцов на тлі української політичної історії 1-ї половини ХХ ст.) : [передмова]. Донцов Д. Твори : у 2 т. – Львів : Кальварія, 2001. – Т.1. – С. 23–67.
 3. Здоровега В. Природа і специфіка образу в журналістиці // Режим доступу : http://old.journ.lnu.edu.ua/publications/visnyk26/Statti_Zdorovega.htm
 4. Донцов Д. Лист до голови МУРу У.Самчука // Вісниківство: літературна традиція та ідеї. Збірник наукових праць, присвячений пам'яті Василя Іванишина – Дрогобич: Коло, 2009. – С.294–307.
 5. Донцов Д. Спростачений Прометей («Тарас Шевченко» ВУФКУ) // Літературно-науковий вісник. – 1929. – Річник ХХVIII. – Т. ХСІІІ. – Книжка 1. – С. 80–88.
 6. Іванишин П. «Естетика Шевченка» як сутність герменевтики Дмитра Донцова // Дивослово. – 2008. – № 10. – С. 52–56.
 7. Мейзерська Т. Проблеми індивідуальної міфології (Т. Шевченко – Леся Українка) : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня д-ра філол. наук : спец. 10.01.01; спец. 10.01.06. – К., 1997. – 42 с.
 8. Іванишин П. Національно-екзистенціальна інтерпретація (основні теоретичні та прагматичні аспекти). – Дрогобич: Відродження, 2005. – 307 с.
 9. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості. – Львів: ПАІС, 2004. – 268 с.
 10. Донцов Д. Козак з мільона свинопасів // Вісник. – 1935. – Річник 3. – Т. 2. – Книжника 5. – С.97–106.
 11. Шевченко Т. Вірші. Поєми. – Харків : Фоліо, 2008. – 350 с.
 12. Донцов Д. В мартовську річницю // Літературно-науковий вісник. – 1925. – Кн. V. – Річник ХХІV. – Т. LXXXVII. – С. 56–64.
 13. Донцов Д. Літературна есеїстика. – Дрогобич : Відродження, 2010. – 688 с.
1. Ivanyshyn, V. (1992), *Nacija. Derzhava. Nacionalizm* [Nation. State. Nationalism], *Vidrodzhennja, Drogobych, Ukraine*.
 2. Bagan, O. (2001), «Between mysticism and politics (Dmitry Dontsov on the background of the Ukrainian political history of the first half of the twentieth century.)»: [peredmovia]. *Dontsov D. Tvory : Y 2 vol., Kalvariia, Lviv, vol.1., pp. 23-67.*
 3. Zdorovega, V. (2018), «Nature and specificity of image in journalism», available at: http://old.journ.lnu.edu.ua/publications/visnyk26/Statti_Zdorovega.htm (access March 15, 2018).
 4. Dontsov, D. (2009), «Letter to the head of the AUM U. Samchuk», *Visnykivstvo: literaturna tradycja ta idei. Zbirnyk naukovyh prach, prysvjachenyj pamjati Vasylja Ivanyshyna, Kolo, Drogobych, pp.. 294-307.*
 5. Dontsov, D. (1929), «Sprostachenyi Prometei («Taras Shevchenko» VUFKU)», *Literaturno-naukovyi visnyk, knuzhka 1, pichnyk XXVIII, vol. XCLIII, pp. 80-88.*
 6. Ivanyshyn, P. (2008), «“Aesthetics of Shevchenko” as the essence of hermeneutics by Dmytro Dontsov», *Dyvoslovo, no. 10, pp. 52-56.*
 7. Meizerska, T. (1997), «Problems of Individual mythology (T. Shevchenko – Lesja Ukrainka)», *Thesis abstract for Dokt. Sc. (philological), 10. 01.01, 10.01.06, Institute of Literature and T. T. Shevchenko, Kyiv, Ukraine.*
 8. Ivanyshyn, P. (2005), *Natsionalno-ekzystentsiina interpretatsiia (osnovni teoretychni ta prahmatychni aspekty* [National-existential interpretation (basic theoretical and pragmatic aspects)], *Vidrodzhennia, Drogobych, Ukraine.*
 9. Zdorovega, V. (2004), *Teoria ta metodyka zhurnaliskoi tvorchosti* [Theory and methodology of journalistic creativity], *PAIS, Lviv, Ukraine.*
 10. Dontsov, D. (1935), «Kozak z miliona svynopasiv», *Visnyk, knuzhka 3, pichnyk 5, vol. 2, pp. 97-106.*
 11. Shevchenko, T. (2008), *Virshi. Poemy* [Poems. Poems], *Folio, Kharkiv, Ukraine.*

12. Dontsov, D. (1925), «V martivsku richnytsiu», Literaturno-naukovyi visnyk, knuzhka V, pichnyk XX1Y, vol. LXXXV11, pp. 56-64.

13. Dontsov, D. (2009), Literaturna eseistyka [Literary essays], Vidrozhennia, Drohobych, Ukraine.

UDC 070:82-92(477)“1920/30”:316.356.4

THE IMAGE OF UKRAINE IN JOURNALISM IN 20-30 YEARS OF THE XX CENTURY: THE NATIONAL DIMENSION

Kolkutina Viktoriya, D.Sc. (Philology), Associate Professor,

National University «Odessa Law Academy», Fontanskaya road, 23, Odessa, Ukraine, 65009, e-mail: kolkutinav@ukr.net

ORCID iD 0000-0002-3823-8415

Introduction. The study was inspired by the desire to comprehend the process of nation-building in Ukraine in the first decades of the twentieth century, which emerged on the basis of socio-political, historical, social and cultural factors, the identification of constructive impulses of the mentally-helpless duality of the psychology of the Ukrainian movement and the ideological exhaustion and non-viability of political doctrines that were existing at that time.

The purpose of the article is to study the image of Ukraine in the journalism of Dmitry Dontsov in the nationalistic aspect.

Research methods. The dominant methods of research were hermeneutics (mostly the method of national and philosophical interpretation) and post-colonialism. With the help of them the problem of the philosophy of national existence was interpreted and the phenomenon of national-centered methodology of thinking was outlined, the Dontsov’s understanding of beauty in journalism and literature has been updated.

As a result of the work, it was determined that characters build a certain structure of foundations, which allows to test and study existential modes that destroy or, conversely, update, change the national coexistence. Alienation, separation, loneliness, indifference, tolerance, avoidance, humiliation are defective negative modes, which are opposed by the positive, author’s literary modes of national liberation struggle (disaster, faith, will, repentance, irony, glory, dream, earth, sun, share, hut, sea). On the basis of the practice of interpreting the modes of human existence D. Dontsov unfolds a large-scale fantasy of the crippled current existence of Ukrainians, who are guilty of it themselves.

The spectacles of a terrible catastrophe, hell, apocalyptic poetics and symbolism, like a flash, multiply rapidly spiritual, and, hence, national devastation. Dontsov’s generalization of Shevchenko’s picture of the world is an exhortation to return to their own national independence, because days and nights “pass”. The threatening figures of I. Pidkova and T. Tryasya are disappearing, and Ukraine plunges into an inevitable spiritual and historical gap. Therefore the essayist visually reproduced the existential images of Shevchenko’s universe are transmitted not only to “save” the poet – it is an impetus for the salvation of the nation.

It is clear that, as if from a first glance, the sufficiently approved theme of Ukraine, which finds its brightest expression in the work of both Ukrainian and world publicists, is realized absolutely in a new way in the portfolio of Dmitry Dontsov. This topic is expressed in a new and modern way, given the need for more active involvement of D. Dontsov’s national-centric heritage in contemporary humanitarian work, in order to counteract the abusive strategies and practices of cultural imperialism and cosmopolitanism, in particular in the context of the Russian-Ukrainian war.

Key words: *journalism, the image of Ukraine, the national philosophical aspect.*

Стаття надійшла до редакції 5.07.2019